

רש"ר הירש דברים פרק לב פסוק ב

שני עניינים מהווים את שליחותו של משה: תורה והבטחה. הוא מצפה ששמים וארץ יפעלו במשותף לעיצוב עתיד עמו, ופעילות זו תביא לידי כך ששני העניינים האלה של שליחותו לא יהיו אבודים אלא שניהם ישיגו את מטרתם בסופו של דבר. הוא יודע ששמים וארץ נתמנו על ידי ה' לעדים ולעֲרְבִים של בריתו, והוא מצפה שהם לא יחשו ולא ישקטו עד שתורתו תתקבל על ידי העם כ"לקח" ותהיה נקלטת בנפשו. היא תפשיר את הקפאון של לבו - כביכול, תרופף את רגבי אדמתו הקשה, וזרע האור והחום, הדעת והחיים יעלה ויצמח ויעשה פרי. הוא מצפה שהבטחתו המרעננת כטל תשיב את נפש העם ותזקוף את קומתו במהלכים הקשים הצפויים לו. שני היסודות האלה של שליחותו יטהרו את הלב ויפרו את הרוח; יטהרו כסערות גשמים המנשבות על הדשא ויפרו כגשמי ברכה היורדים בשפע על העשב.

התורה תמיד היא ההויה של עתידו של עם ישראל. כל עוד שיש לנו תורה יש לנו תקוה לעתיד. התורה הוא מה שמחיה אותנו יום יום וזה נותן לנו את הכח לגדל ולהמשיך לחיות. כי הם חיינו ואורך ימינו. גמרא סוף קידושין, תורה נותנת אחרית לתקוה בזקנו.

רש"ר הירש דברים פרק לב פסוק ד

בהשאלה לה' הרי "צור" הוא סמל ליסוד שאיננו משתנה, והמתגבר על הכל במוחלט. הוא היסוד המוחלט של כל הווייה ושל כל סוג הווייה. מה שהוא הועיד לו הווייה ימצא בו את משענתו הנצחית, וכל עיצוב שהוא רוצה בו יגיע בוודאות מוחלטת לכלל הגשמתו. משום כך נאמר בישיעה כו, ד: "בטחו בה' עדי - עד כי ביה ה' צור עולמים". כבר ביארנו בפ' שמות טו, ב את משמעות השם בן שתי האותיות; הוא מבטא את כח ה' המתגלה בנצחון ובהתגברות על כל הכוחות המתנגדים. אילו היתה הנהגת ה' נוהגת רק במידה זו, היתה כל התהוות מעוצבת מיד וללא שינוי בהתאם לאידיאל של הרצון האלוהי, שהרי היא היתה רק תוצאה של כח רצונו של ה' שאי אפשר לעמוד בפניו. אולם ה' העניק לאדם את הבחירה החופשית ועל ידי כך הוא מסר לו את התפקיד לעצב את העולם בהתאם למטרות ה'. עתיד הוא למלא את התפקיד הזה רק תוך התפתחות חופשית, אך בוודאות מוחלטת לא פחות, ודבר זה בא לידי ביטוי בשם בן ארבע האותיות. משום כך - "בטחו בה'" עד להשגת המטרה הסופית, שכן ב"יה ה'" תלוי המשען הנצחי של שני העולמות: של העולם הזה על כל חוסר השלמות שעדיין דבק בו ושל העולם שלעתיד שהאידיאל האלוהי יתגשם בו. משום כך, כאשר ה' מכונה "צור" ביחסו אל ישראל, הרי כינוי זה מבטא את הוודאות הכפולה. ישראל מוצא בה' את המשען הנצחי של קיומו ההיסטורי. ה' רוצה שישראל יהיה, ומשום כך לא יאבד ישראל לעולם. אולם ה' רוצה גם בסוג מסויים של הוויית ישראל, שהוא גילה לו בתורתו. לעולם לא יוכל ישראל להפקיע את עצמו מהדרישות האלה. אין הן ניתנות לשינוי, כדרך שמציאות ה' ורצונו אינם ניתנים לשינוי. וכל תהפוכות הגורל שיעברו על ישראל - מטרת כולן איננה אלא הגשמת הייעוד הזה שה' הועיד לישראל; הן אינן אלא הלמות פטישים מעצבת של כח הנהגת ה' המעצב את עולמו, "כי ביה ה' צור עולמים" (השוה פ' במדבר ה, ד). משום כך השם "צור" הוא אופייני לשירת האזינו ובו המפתח של השירה הזאת שהמשורר "ישור" בה את התגלות הנהגת ה' כלפי ישראל ובאמצעות ישראל:

יש תהליך מסוימת שההיסטוריה היהודית יעשה, אבל גם יש להם בחירה לבחור איך להביא את זה. והתקפיד שלנו הוא להביא את העולם לישום הנצחי שלו. וזה יעשה, אם אנחנו אוהבים את זה או לא, אך זה יעשה על ידי הפעולות שלנו. זה חייב לומר לנו דברי נחמה, שהרי בסופו של דבר, עצת ה' היא תקום, כי בי-ה ה' צור עולמים.

רש"ר הירש דברים פרק לב פסוק ד

אל אמונה. הוא אל שאפשר לבטוח בו, שאיננו עוזב את ברואיו, ובעצם היותו "צור" שאיננו משתנה הוא יהיה תמיד כמות שהיה. וגם במקום שהוא עושה משפט אין הוא נוהג רק על פי הצדק האובייקטיבי, אלא הוא טוב ומיטיב עם מי שנפגע על ידי משפטו

רש"ר הירש דברים פרק לב פסוק ו

(ו) ה' לה' וגו'. הה"א היא רבתי וכתובה כתיבה לעצמה; היא מתפרשת אפוא במשמעות: שאלה. כבר נתבאר לעיל לא, יט - כ שהשירה באה להשיב לתלונות העם ולהעיד בפניו על אמיתם של הדברים. בתקופות שהשירה נועדה להן כבר ניתכו על העם ייסורים קשים בעוון בגידתו בה, אך במקום להאשים את עצמו ואת בגידתו הרי הוא מאשים את אלהיו; שהרי אין ה' נוהג עמו כמנהגו בימי הטובה ונוכחותו המגינה והמצילה שוב איננה מתגלה בקרבו, ועל פי זה עלינו לפרש כך את פסוקים ד - ו ואת הקשר שביניהם: כאשר ישראל נאנח על ייסוריו והוא מאשים את ה' על שינוי הנהגתו, באה השירה ומעידה בפניו: "הצור" - אלהיכם הוא איתן כצור ואיננו משתנה בהווייתו וברצונו; הוא יהיה תמיד כמות שהיה וכדרך שפעל כן עתיד הוא לפעול. כל גזירה העוברת עליכם היא מושלמת כשהיא לעצמה בכל פרטי פרטיה והיא מושלתת על צדק ומשפט. היא נועדה להיטיב עמכם ועם כלל האנושות - לא פחות מאושרכם בעבר. לא הוא השתנה אלא אתם השתניתם, גורלכם התחלף ושוב איננו מעיד על כח הפלאים של האל המציל, משום שאתם אינכם כמות שהייתם, משום שאבדו לכם תכונות האופי שקיומן הוא התנאי לנוכחותו בקרבכם. "שחת", המום הטבוע בכם מימים ראשונים הוא המרי בה, המאבק עם רצונו המוחלט, והוא שהביא אתכם לכלל השחתה כזו עד ששוב אינכם ניכרים כבניו של מקום. ולפיכך "ה" - רק שאלה אחת ראויה להיות נשאלת, ועליכם להפנות שאלה זו אל עצמכם במקום להאשים את ה'; ראוי היה שתשו שאלה זו לנגדכם תמיד ובאות רבתי היא תהיה לעיניכם: לה' תגמלו - זאת! כלום זה כל הפרי שהבשיל בלבכם מכל מה שה' עשה למענכם? ה' עשה עמכם גדולות ונצורות שלא עשה כדוגמתן לכל אומה ולשון, והיה ברצונו להוסיף לעשות כן גם בעתיד; כסבורים אתם שעשה את כל אלה כדי שתידמו בסופו של דבר לשאר כל האומות בהשחתה רוחנית ומוסרית?

הפרוספקטיבה שלנו תמיד צריך להיות שזה לא אשמת ה', ה' הוא א-ל אמונה ואין עול, צדיק וישר. ה' לה' תגמלו זאת? הוא גמלו כל כך טוב. לא הוא השתנה אלא אנחנו נשתנו.

רש"ר הירש דברים פרק לב פסוק ו

הלוא - הוא אביך קנך. הוא קורא אותך קניינו, ואתה מסור לפקודתו ולמצוות תורתו בכל הווייתך ורצונותיך, בכל כוחותיך ואמצעיך הפנימיים והחיצוניים; וכלום אין הוא זכאי לכך? אכן ראוי היה שתהיה בלבך ההכרה האיתנה שכל פקודותיו, דרישותיו ואיסוריו ניתנו רק לטובתך! הן אביך הוא זה המפקד עליך כך, ומבחינה היסטורית הן הוא יְלַדְךָ ואתה בנו. הן עצם קיומך ההיסטורי הוא

פועל ידיו הבלעדי. אלמלא הוא, לא היית קיים. רק הוא לבדו ילְדֶּךָ וחינך אותך לעם, ובקרב העמים ההולכים ומתהווים הוא הניח את יסודותיך מן ההתחלה הראשונה, מפרט שאיננו נחשב עד שקמת והיית לגוי. כל אדם כפרט הוא יציר כפיו של ה', ואילו אתה פועל ידיו גם כעם. משום כך יש לו עליך זכות בלעדית, ועצם העובדה שזה הוא מקורך ערבה לך גם על טיב דרישותיו ממך, שהרי הוא אביך ואתה בנו ואין האב מתכוון אלא לטובת בנו:

רש"ר הירש דברים פרק לב פסוק ו

הוא עשך ויכנך - הושה "כוננו חצם על - יתר" (תהלים יא, ב); "כחצים ביד - גבור כן בני הנעורים" (שם קכז, ג). במצוותיו הוא נתן לך את הכיוון והציב בפניך את המטרות שעליך לשאוף אליהן בכל ישותך ובכל אשר לך; ואל תשכח ש"הוא עשך ויכנך": מי שהציב בפניך את המטרות האלה הוא הוא שעשה אותך עוד בטרם הורה לך את המטרות האלה, ונמצא שהוא יצר אותך לצורך המטרות האלה והן - ורק הן בלבד - מתאימות לישותך ולייעודך.

רש"ר הירש דברים פרק לב פסוק ט

(ט) כי חלק ה' עמו. לא היה זה רצונו של ה' שבני ישראל יעשו לעם בארץ המיועדת להם ויתפתחו לעם על פי התנאים וההשפעות של הארץ הזאת, אלא בניגוד לשאר כל העמים הם נהיו לעם בטרם ירשו ארץ, ורק אחרי שה' עשה אותם לעם הוא הביאו אותם אל הארץ המיועדת להם וציווה עליהם לרשתה. ארץ זו כבר היתה מעובדת ובנויה בידי אחרים; כביכול, היה על בני ישראל רק לשמור על תרבות האדמה ועל בניין הערים שהם מצאו לפניהם (ראה פי' ויקרא עמ' תסה ואילך) - "כי חלק ה' עמו": כי העם הזה כעם הוא עם ה', קנוי לה', ובעצם היותו לעם הוא נועד להיות חלק ה'. מה שעמים אחרים מקבלים מאדמת ארצם מקבל ישראל מיחסו אל ה'. שאר העמים מושרשים באדמתם בעצם הווייתם והתהוותם; הם מתגברים עליה וכובשים אותה ובעיבוד ובבניין הם הופכים אותה לאדמת האדם וחברתו ויחד עם זה הם נתונים להשפעותיה האקלימיות של ארצם. מכל אלה הם שואבים את התנאים להתפתחות תרבותם הפיסית, הרוחנית, המוסרית והחברתית, ולפיכך הם מְאֶלְיָהִים את הכוחות שהם חשים בפעולתם במסגרת תרבותם הלאומית ומעריצים אותם כאלים שהצלחתם הלאומית תלויה בהם. ואילו ישראל יביא עמו לארצו את תרבותו הפיסית, הרוחנית, המוסרית והחברתית כשהיא מעוצבת בידי ה'. הוא לא ישתעבד לארץ ולא ישליט אותה על חייו הלאומיים אלא הוא ישעבד את הארץ לעצמו וישליט עליה את חייו הלאומיים שנקבעו בידי ה', וכך, בעצם קיומו הלאומי, בחייו הלאומיים ובהצלחתו הלאומית הוא יכריז שה' הוא הכח האמיתי היחיד ורק הוא מקור כל שלום העמים. "ולקחתי אתכם לי לעם" - כך אמר ה' בצד עריסת האומה הישראלית האפופה חשכת ייסורים, ורק אחר כך: "והבאתי אתכם אל - הארץ" (שמות ו, ז - ח). שאר העמים הם ביסודם "חלק ארצם", ואילו ישראל, על פי מקורו וייעודו, הוא "חלק ה'":

כלל ישראל הם ביסודם עם אחרת מכל שאר העמים. אין לנו קשר לשום ארץ.

רש"ר הירש דברים פרק לב פסוק ט

יעקב חבל נחלתו. משום כך שורש העם הזה איננו קרוי "ישראל" אלא "יעקב". כ"יעקב" הוא היה מחוסר קרקע וחסר מולדת וכך ישב בקרב עם המתנשא בכוחו ומתפאר בקניין אדמתו ובגאון ארצו; עם זה לא ידע דבר על מעלת האדם הטבועה באדם מלידה ולא תאבד לעד, והוא השקה את

יעקב את כל כוס התרעלה שמגישים שם למחוסרי קרקע ולמחוסרי מולדת שהם, לפי השקפות העמים, גם נטולי זכויות. "יעקב" היה "אוחז בעקב" בכל אותם הדברים שבני אדם רואים בהם את משענתם ואת גדולתם (ראה פי' בראשית כה, כו). הוא היה מחוסר אדמה ונטול עוצמה, ולפיכך היה בלתי - מאומן ובלתי - מזהיר בהמצאות, באמנויות, במדעים ובמיומנויות שרוח האדם מסגלת לעצמה במאבקה עם הטבע ועם תחרות יחידים ועמים ושהיא בונה בהם חיי יחיד וחיי עם ובהם היא חוגגת את נצחון גדולת האדם. "יעקב חבל נחלתו": יעקב, בשל עוניו וחוסר הזוהר שבהופעתו, נדחה ממועצת העמים וכך נפל, כביכול, בגורלו של ה' לנחלה. שאר כל העמים לא יכלו, כביכול, להפיק תועלת מה', ועוד פחות מכן יכלו להפיק תועלת מתורתו. היו אלה אחרים שחסדם המדומה היה אמור להגדיל את כבודם, ומעל לכל היו אלה מטרות אחרות ומניעים אחרים שהם ביקשו בהם את משטר חייהם. במקום שנשמעה קריאת ה' הצהלה "נעשה לנו שם!" - ובקריאה זו החלו לבנות את המגדל של תפארת שם האדם - שם לא היה מקום לחיים הנבנים על תכתיב ה' של קידוש מוסרי, של אמת, של משפט וחסד; שם לא היה אפשר לכונן חיים המשקפים בכל פינה את השלטון הבלעדי של ה' עלי אדמות. רק יעקב היה מסוגל לכך, שהרי יעקב לא היה לו דבר משלו, וכל הכוחות שהעמים העריצו כאלים לא העניקו ולא יכלו להעניק לו דבר; היה עליו לקבל - והוא קיבל - את הכל מיד ה'. לפיכך רק יעקב היה כלי מוכשר להגשמת מטרות ה' באנושות ורק הוא - כ"יעקב" - היה מסוגל לקבל את השליחות להיות "ישראל": לבשר לאנושות את שררת ה' ואת הכניעה לשלטונו על ידי קיום מצוותיו.

רש"ר הירש דברים פרק לב פסוק יא

(יא) כנשר וגו'. זו היא משמעות המשל: הנשר איננו מטיס את גוזליו למרום כשהם ישנים ונוהגים בסבילות, אלא הוא יעיר קנו תחילה, ואחר כך אין הוא פורש את כנפיו מתחת לגוזליו, אלא מעליהם, והללו מתרוממים בערנות ובזריזות ועפים אל מושב הכנפים המצפה להם; בהחלטה חופשית, מודעת ואמיצה הם מפקידים את עצמם בידיו על מנת שיטיס אותם למרום. הנשרים הצעירים חייבים להתרומם ולעוף מתוך הקן ולשבת בכוחות עצמם על גבי הכנפים. כך העיר ה' את רוח עמו תחילה ובדרך אימון הקנה לו את אומץ הלב להתמסר להנהגתו מתוך החלטה חופשית ומודעות ערה. אותו בטחון מודע וחופשי היה התנאי הקודם לכל המשך ההנהגה, והיה על העם להכשיר את עצמו תחילה כדי שיהיה ראוי לה. רק נשר צעיר הוא אמיץ די הצורך כדי לעזוב את מחסה הקן החמים ולהתמסר לכנפי האב לצורך הטיסה למרומים המבודדים. והיה צורך באומץ לב כדי להידמות לנשר הזה. שכן - אם נמשיך בלשון המשל - שאר בני אדם ועמים חשו בטחון לנפשם רק אם היה מושבם איתן ומשכנם חצוב בסלע; על קרקע מוצקה של כח האדם וכשרונו הם בנו את בניין חייהם ורווחתם והקריבו את הכל לבניין הזה של גדולתם החומרית ולכוחות המדומים המגנינים עליו, וביטלו אליו את כל הערכים הרוחניים והמוסריים של ייעוד האדם. היה צורך באומץ לב כדי להתנזר מאותה האלהת הטבע והאדם, להתרחק מכל אלהי מעוזם של בני אדם ועמים, להיות לבד עם ה' ולהתמסר לכנפי הנשרים של האל היחיד התקיף וכל - יכול לצורך הטיסה אל מרומי הייעוד הרוחני והמוסרי של האדם. אומץ הלב הזה יימצא רק בבטחון ובאמונת אומן בהנהגת האל היחיד, וכל המסע במדבר, על כל נסיונותיו ולקחיו, לא בא אלא להעיר את רוח עם ה', לחנכו ולאמנו לאותו אומץ הלב. שכן כדרך שרק כח המעוף של הנשר לבדו יכול להעלות עמו את הגוזלים ולהביא אותם אל המרומים המבֹדְדִים, כך -